

Л. М. Зілковська
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
економіко-правового факультету
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

УСИНОВЛЕННЯ ПОВНОЛІТНІХ — ЗА І ПРОТИ

Згідно з чинним законодавством України, усиновлення (удочеріння) є оформлене спеціальним юридичним актом прийняття в сім'ю неповнолітньої дитини на правах сина чи дочки (ст. 101 КпШС України). Таким чином, усиновлені можуть бути тільки неповнолітні особи — діти. КпШС України не містить визначення поняття “дитина”. Конвенція про права дитини в статті 1 встановлює, що дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до особи, вона не досягає повноліття раніше.

На відміну від КпШС України, Сімейний кодекс України встановив можливість у виняткових випадках усиновлення повнолітньої особи, але не кожної особи, а яка не має матері, батька або була позбавлена їхнього піклування (п. 2 ст. 208 СК України). На нашу думку, вказаних ознак для визначення кола осіб, які можуть бути

усиновленими після досягнення повноліття, недостатньо. Так, якщо буквально розуміти зміст вказаної статті, то можна дійти висновку, що повнолітня особа може бути усиновлена навіть у випадку, коли батька чи матері не стало в неї після досягнення нею повноліття. Проте законодавець навряд чи мав це на увазі, коли встановлював підстави можливості усиновлення повнолітньої особи. Зрозуміло, що в статті мова йде про осіб, які втратили батька чи матір ще в дитячому віці чи взагалі немає відомостей про них або якщо дитина була позбавлена піклування батьків. Крім того, відсутність у особи батька чи матері, яких втратила дитина до досягнення нею повноліття, також, на нашу думку, не може бути єдиною і достатньою підставою для всиновлення такої дитини після досягнення нею повноліття. Таке можливе, якщо між особою, яка бажає усиновити дитину, та дитиною, ще до досягнення останньою повноліття, склалися відносини як між усиновлювачем та усиновленою дитиною, але надання таким відносинам передбаченої законом форми з якихось причин здійснене не було. Законодавцем встановлено можливість врахування вказаних обставин пунктом 2 статті 208 СК України, якою передбачається, що суд повинен враховувати також інші обставини, які мають істотне значення, однак без вказівки цих обставин.

Отже, на нашу думку, пункт 2 ст. 208 СК України потребує змін, відповідно до яких у виняткових випадках суд може постановити рішення про усиновлення повнолітньої особи, яка до досягнення повноліття втратила матір, батька або була позбавлена їхнього піклування. Постанова такого рішення можлива за умови, якщо до досягнення повноліття між особою, яка бажає усиновити дитину, та дитиною створились та існували на час досягнення дитиною повноліття відносини як між усиновлювачем та усиновленою дитиною, але правове оформлення таких відносин з будь-яких причин здійснене не було.

СК України встановлює визначення поняття "дитина", якого не містив КпШС України. Так, пунктом 1 статті 6 СК України передбачено, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. За Цивільним кодексом України (стаття 11 ЦК України) цивільна дієздатність виникає у повному обсязі з настанням повноліття, тобто після досягнення вісімнадцятирічного віку. Не-

обхідно враховувати, що набуття особою повної дієздатності до досягнення вісімнадцятирічного віку не означає набуття нею повноліття, оскільки законом встановлено випадки, коли особа може бути повної дієздатності до досягнення нею повноліття, і не встановлено, що набуття особою повної дієздатності робить особу повнолітньою. Тому й усиновлення повністю дієздатної особи, але яка не досягла 18-річного віку, є усиновленням неповнолітньої особи.

Законодавство Російської Федерації допускає усиновлення тільки по відношенню до неповнолітніх дітей (п. 1 ст. 124 СК РФ). Усиновлення повнолітніх за законодавством Російської Федерації не допускається.

Німецьке цивільне уложення допускає усиновлення як повнолітніх, так і неповнолітніх осіб. Усиновлення неповнолітнього може бути встановлене у випадку, якщо таке усиновлення є морально виправданим; зокрема, коли між усиновлювачем та усиновленою особою вже виникли відносини батька та дитини (§ 1767 Німецького цивільного уложення).